

PRIVAAT (VERMOGENS)RECHT

PRIVAAT (VERMOGENS)RECHT

Renate BARBAIX
Nicolas CARETTE

Privaat (vermogens)recht
Renate Barbaix en Nicolas Carette

© 2018 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Coverafbeelding: Joseph Lemercier (1803-1887), *Distribution des drapeaux de la République. Fête de la fraternité le 20 Avril. Révolution française 1848* – Photo
© BnF, Dist. RMN-Grand Palais / image BnFt

ISBN 978-94-000-0944-8
D/2017/7849/97
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

VOORWOORD

Dit boek is gegroeid uit onze leidraad bij het opleidingsonderdeel *Inleiding tot het privaatrecht*, dat wij doceren of hebben gedoceerd aan de Universiteit Antwerpen.

Het opleidingsonderdeel *Inleiding tot het privaatrecht* wordt gedoceerd in de eerste bachelor Rechten en is opgevat als een beginselmatige studie van de basisconcepten en -beginselen van het privaatrecht, in het bijzonder het (gemeen materieel) burgerlijk of civiel recht. De verdere focus op het vermogensrecht verklaart de titel van dit boek, *Privaat (vermogens)recht*. Het opleidingsonderdeel beoogt de studenten enerzijds een introductie te geven tot de rechtswetenschap, naast het opleidingsonderdeel Bronnen en beginselen van het recht (dat aan de Universiteit Antwerpen eveneens in de eerste bachelor wordt gedoceerd), en reikt hen anderzijds de fundamentele aan voor de latere privaatrechtelijke (in het bijzonder materieel burgerrechtelijke) opleidingsonderdelen in het algemeen.

Dit boek richt zich echter niet enkel tot onze studenten, maar ook tot andere studenten en tot iedereen die vertrouwd wil raken met de basisconcepten en -principes van het privaat (vermogens)recht.

Door de beginselmatige aanpak bevat dit boek niet de traditionele *basso continuo* van voetnoten. Enkele algemene bronnen zijn opgenomen in de beknopte bibliografie, vooraan in het boek.

Recent werden meerdere wetgevende initiatieven opgestart, onder meer voor de hervorming van het verbintenissenrecht, het bewijsrecht, het goederenrecht, het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht en onderdelen van het economisch recht (bv. vennootschapsrecht). Aangezien het ten tijde van het afronden van het manuscript nog onduidelijk was of en in welke uiteindelijke redactie die voorstellen tot wet zouden worden, leek het ons aangewezen om vooralsnog uit te gaan van het huidig geldende recht. Overigens wordt er door de vermelde voorstellen geen afbreuk gedaan aan de meeste van de in dit werk besproken beginselen van het privaatrecht.

Wij wensen al onze lezers veel leesplezier en hopen hen vertrouwd te maken met de basisconcepten en -principes van het privaat (vermogens)recht. Feedback is steeds welkom.

Antwerpen, 1 september 2018
Renate Barbaix en Nicolas Carette

BEKNOPTE BIBLIOGRAFIE

- BOUCKAERT, B. en VAN HOECKE, M., *Inleiding tot het recht*, Leuven, Acco, 2009, 365 p.
- DE CORTE, R. en DE GROOTE, B., *Privaatrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2017, 2 dln.
- DEKKERS-WYLLEMAN, *Handboek Burgerlijk Recht*, I, Antwerpen, Intersentia, 2009, 420 p.
- DEKKERS-DIRIX, *Handboek Burgerlijk Recht*, II, Antwerpen, Intersentia, 2005, 589 p.
- DEKKERS-VERBEKE, CARETTE & VANHOVE, *Handboek Burgerlijk Recht*, III, Antwerpen, Intersentia, 2007, 820 p.
- DEKKERS-CASMAN, *Handboek Burgerlijk Recht*, IV, Antwerpen, Intersentia, 2010, 917 p.
- DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, 10 dln., Brussel, Bruylant, 1949-1975.
- HANSENNE, J., *Introduction au droit privé*, Brussel, Story-Scientia, 1997, 340 p.
- TILLEMANS, B., *Inleiding tot het recht*, Leuven, Acco, 2017, 257 p.
- VAN GERVEN, W., *Algemeen deel in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Antwerpen, Standaard, 1973, 519 p.
- VAN GERVEN, W. en LIERMAN, S., *Algemeen deel 40 jaar later in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Antwerpen, Standaard, 2010, 606 p.
- VAN HOECKE, M., BOUCKAERT, B. en DEFRANCO, R., *Inleiding tot het recht*, Leuven, Acco, 2016, 402 p.
- VERSCHELDEN, G. en LUST, S., *Inleiding tot het privaatrecht*, Leuven, Acco, 2011, 209 p.
- VERSCHELDEN, G. en VANLEENHOVE, C., *Basisbegrippen van recht*, Leuven, Acco, 2016, 218 p.

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
<i>Beknopte bibliografie</i>	vii

DEEL I

SITUERING VAN HET PRIVAATRECHT	1

Hoofdstuk 1

Publiekrecht vs. privaatrecht	3

Hoofdstuk 2

Privaatrecht	5

Hoofdstuk 3

Rechtsbronnen van het burgerlijk recht	7

Hoofdstuk 4

Indeling van het burgerlijk recht	9

Hoofdstuk 5

Kenmerken en evoluties van het burgerlijk recht	11

DEEL II

BASISCONCEPTEN EN -BEGINSELEN	15

Hoofdstuk 1

Het rechtssubject en de vermogensleer	17

Afdeling 1. Wie is een rechtssubject?	17

A. De natuurlijke persoon (en de vermogensleer)	17

1. Wie is een natuurlijke persoon?	17

2. Vermogensleer	18

B. De rechtspersoon (vs. feitelijke vereniging)	21

Afdeling 2. Begin en einde van het rechtssubject	23
A. Natuurlijke persoon	23
1. Begin	23
2. Einde	24
B. Rechtspersoon	26
1. Begin	26
2. Einde	26
Afdeling 3. Staat en bekwaamheid van het rechtssubject	27
A. Staat van de persoon	27
1. Algemeen	27
2. Kenmerken	28
B. Bekwaamheid van de persoon	28
1. Natuurlijke persoon	29
a. Rechtsbekwaamheid	29
b. Handelingsbekwaamheid	31
i. Organisatie van de handelingsonbekwaamheid	32
ii. Uniform rechterlijk beschermingsstatuut voor meerderjarige te beschermen personen	33
2. Rechtspersoon	35
a. Rechtsbekwaamheid	36
b. Handelingsbekwaamheid	38
Hoofdstuk 2	
Subjectieve rechten	39
Afdeling 1. Begrip	39
Afdeling 2. Indeling van subjectieve rechten	40
A. Extrapatrimoniaire rechten	40
B. Patrimoniaire rechten (of vermogensrechten)	42
1. Vorderingsrechten	42
2. Zakelijke rechten	43
3. Intellectuele rechten	45
Hoofdstuk 3	
Rechtshandeling	47
Afdeling 1. Begrip	47
A. Rechtsfeiten en rechtshandelingen	47
B. Soorten rechtshandelingen	48
1. Afhankelijk van het aantal betrokken rechtssubjecten	48
2. Afhankelijk van de invloed op de subjectieve rechten	48
3. Afhankelijk van de vereiste van een vorm voor geldigheid	50
4. Afhankelijk van de invloed op het vermogen	50

5.	Afhankelijk van het moment van uitwerking	52
6.	Afhankelijk van het voorhanden zijn van equivalent	52
7.	Afhankelijk van de omvang van de wilsautonomie.	53
Afdeling 2.	Modaliteiten van een rechtshandeling: termijn en voorwaarde . . .	53
A.	Termijn.	54
1.	Algemeen	54
2.	Opschortende termijn	54
3.	Ontbindende termijn	54
B.	Voorwaarde.	55
1.	Algemeen	55
2.	Opschortende voorwaarde	55
3.	Ontbindende voorwaarde	55
Afdeling 3.	Geldigheidsvereisten.	56
A.	Inhoudelijke geldigheidsvereisten	56
1.	Toestemming	56
a.	Werkelijke wil	57
b.	Volwaardige wil	59
c.	Wil vrij van wilsgebreken.	60
i.	Dwaling.	61
ii.	Bedrog	63
iii.	Geweld	64
iv.	Benadeling.	65
2.	Bekwaamheid	67
3.	Voorwerp	67
4.	Oorzaak	68
B.	Vormelijke geldigheidsvereisten	70
C.	Sanctionering van problemen met de geldigheidsvereisten	70
1.	Algemeen	70
2.	Soorten vernietigbaarheid.	71
a.	Absolute vs. relatieve vernietigbaarheid	71
b.	Verplichte vs. facultatieve vernietigbaarheid	72
3.	Gevolgen van de vernietiging	74
a.	Principe.	74
b.	Temperingen	75
i.	Tempering op het niveau van de sanctie	75
ii.	Tempering op het niveau van de gevolgen van de sanctie	76
Afdeling 4.	Wie is door een rechtshandeling gebonden?	77
A.	Vertegenwoordiging.	78
B.	Derdenwerking van de rechtshandeling.	81
1.	Algemeen	81
2.	Partij vs. derde.	82

3.	Relativiteitsbeginsel	83
a.	Draagwijdte	83
b.	Uitzonderingen	83
4.	Tegenwerpbaarheidsbeginsel	84
a.	Draagwijdte	84
b.	Tegenwerpbaarheidsvoorwaarden	87
c.	Uitzonderingen	88
Afdeling 5.	Bewijs van een rechtshandeling	88
A.	Algemeen	88
B.	Bewijssysteem in het burgerlijk recht	89
C.	Bewijslast en bewijsrisico	90
D.	Wettelijke bewijsmiddelen	92
1.	Schriftelijk bewijs	92
a.	De akte	93
i.	De authentieke akte	93
ii.	De onderhandse akte	94
b.	Andere geschriften	98
2.	Getuigenbewijs	99
3.	Vermoedens	100
a.	Wettelijke vermoedens	100
b.	Feitelijke of rechterlijke vermoedens	101
4.	Bekentenis	101
a.	Gerechtelijke bekentenis	102
b.	Buitengerechtelijke bekentenis	102
5.	Eed	103
a.	Gedingbeslissende eed	103
b.	Aanvullende eed en ramingseed	104
DEEL III		
VERMOGENSRECHTEN		
105		
Hoofdstuk 1		
De vermogensrechtelijke verbintenis		
107		
Afdeling 1. Begrip en soorten, bronnen van verbintenissen en bijzondere		
gevolgen		
107		
A.	Begrip en soorten	107
1.	<i>Facere – non facere – dare</i>	107
2.	Resultaatsverbintenis vs. middelenverbintenis	107
B.	Bronnen van verbintenissen	108
C.	Bijzondere gevolgen van bepaalde verbintenissen	109
1.	Pluraliteit van subjecten (schuldeiser en/of schuldenaar)	109
a.	Deelbare en ondeelbare verbintenissen	109
b.	Hoofdelijke verbintenissen	110

c. <i>In solidum</i> -verbintenissen	111
2. Voorwaardelijke verbintenissen	112
3. Verbintenissen met tijdsbepaling	112
Afdeling 2. Onrechtmatige daad	112
A. Algemeen	112
B. Aansprakelijkheid voor eigen daad	113
1. Fout	113
a. Objectieve component	114
b. Subjectieve component	114
2. Schade	116
3. Oorzakelijk verband	116
C. Kwalitatieve aansprakelijkheid	117
1. Aansprakelijkheid voor andermans daad	117
a. Algemeen	117
b. Aansprakelijkheid van ouders voor kinderen (art. 1384, lid 2 BW)	117
c. Aansprakelijkheid van onderwijzers voor leerlingen (art. 1384, lid 4 BW)	118
d. Aansprakelijkheid van aanstellers voor aangestelden (art. 1384, lid 3 BW)	119
2. Aansprakelijkheid voor zaken en dieren	121
a. Algemene aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken onder zijn bewaring (art. 1384, lid 1 BW)	121
b. Aansprakelijkheid voor dieren (art. 1385 BW)	122
c. Aansprakelijkheid voor instorting van een gebouw (art. 1386 BW)	123
D. Schadeloosstelling	124
Afdeling 3. De overeenkomst	124
A. Begrip en soorten	124
1. Eenzijdig vs. wederkerig contract	125
2. Contract onder bezwarende titel vs. om niet	125
3. Kanscontract vs. vergeldend contract	125
4. Consensueel contract, zakelijk contract en plechtig contract ..	125
5. Dadelijk contract vs. duurcontract	126
6. Contract <i>intuitu personae</i>	126
7. Toetredingscontract en algemene voorwaarden	126
B. Beginselen van overeenkomstenrecht	127
1. Algemeen	127
2. Contractvrijheid	127
3. Bindende kracht van de overeenkomst (art. 1134 BW)	128
a. Voor partijen	128
b. Voor de rechter	129

4.	Uitvoering te goeder trouw	129
a.	Interpretatieve functie	130
b.	Aanvullende werking	130
c.	Matigende werking	130
C.	Bijzondere overeenkomsten	131
1.	Benoemde en onbenoemde overeenkomsten	131
a.	Benoemde overeenkomst	131
b.	Onbenoemde overeenkomst	132
c.	Gemengde overeenkomst	132
2.	Kwalificatie van overeenkomsten	133
3.	Koop (en ruil)	134
a.	Begrip en kenmerken	134
i.	Eigendomsoverdracht van een goed	134
ii.	Prijs in geld (in tegenstelling tot ruil)	135
b.	Vorm	135
c.	Verplichtingen van de verkoper	136
i.	Leveringsplicht	136
ii.	Vrijwaringsplicht	136
iii.	Consumentenkoop	140
d.	Verplichtingen van de koper	142
4.	Huur (van goederen)	142
a.	Begrip en kenmerken	142
i.	Tijdelijk genotsrecht	144
ii.	Prijs	144
b.	Vorm	144
c.	Verplichtingen van de verhuurder	144
d.	Verplichtingen van de huurder	145
e.	Duur van de huurovereenkomst	146
i.	Huur voor onbepaalde duur	146
ii.	Huur voor bepaalde duur	146
f.	Overdracht van het gehuurde goed	147
g.	Huurwaarborg	147
h.	Onderhuur en huuroverdracht	147
i.	Woninghuur en handelshuur	148
i.	Woninghuur	148
ii.	Handelshuur	154
5.	Aanneming (huur van werk)	157
a.	Begrip en kenmerken	157
i.	Bepaalde dienst of bepaald werk	158
ii.	In volle onafhankelijkheid	158
iii.	Tegen een prijs	158
b.	Aansprakelijkheid van de aannemer	158

c. Eenzijdige beëindiging door opdrachtgever	159
6. Lening	159
a. Bruiklening	159
b. Verbruiklening	160
7. Bewaargeving	160
8. Kanscontracten	161
9. Lastgeving	161
10. Dading	161
11. Inpandgeving	162
12. Borgtocht	163

Hoofdstuk 2

Onderscheid der goederen en zakelijke rechten	165

Afdeling 1. Onderscheid der goederen	165
A. Zaak vs. goed	165
B. Lichamelijke vs. onlichamelijke goederen	165
C. Goederen in de handel vs. buiten de handel	166
D. Al dan niet vervangbare goederen – soortgoederen	166
E. Al dan niet verbruikbare goederen	167
F. Domeingoederen	167
G. Roerende vs. onroerende goederen	168
1. Onroerende goederen	168
a. Onroerend goed uit zijn aard (art. 518-521 BW)	168
b. Onroerend goed door bestemming (art. 524 e.v. BW)	169
c. Onroerend goed door het voorwerp waarop het betrekking heeft	170
2. Roerende goederen	170
a. Roerend goed uit zijn aard: artikel 528 BW	170
b. Roerend goed door het voorwerp waarop het betrekking heeft	170
c. Vervroegde roermaking (roerende goederen door anticipatie)	171
Afdeling 2. Begrip en kenmerken zakelijke rechten	171
A. Begrip en onderscheid met vorderingsrechten	171
B. Kenmerken zakelijke rechten	172
1. Volgrecht	172
2. Recht van voorrang	173
3. Zakelijke subrogatie	173
4. Enkele bijzondere wijzen van tenietgaan	173
Afdeling 3. Overzicht zakelijke rechten	174
A. Eigendom	174
1. Omvang	174

2.	Beperkingen aan het eigendomsrecht	175
a.	Rechtsmisbruik	175
b.	Burenhinder	175
B.	Vruchtgebruik	176
C.	Recht van opstal	177
D.	Recht van erfpacht	178
E.	Erfdienstbaarheid	179
F.	Zakelijke zekerheidsrechten	180
Afdeling 4.	Verkrijging van zakelijke rechten	180
A.	Algemeen	180
B.	Natrekking (art. 546 e.v. BW)	181
C.	Verjaring op basis van bezit	181
1.	Bezit	182
2.	Deugdelijkheid van bezit	183
3.	Termijn	185

DEEL IV

UITOEFENING EN SANCTIONERING VAN SUBJECTIEVE RECHTEN: RECHTSMISBRUIK EN SANCTIES IN HET PRIVAATRECHT	187

Hoofdstuk 1

Rechtsmisbruik	189

Afdeling 1. Begrip en criteria	189
Afdeling 2. Grondslag	190
Afdeling 3. Sanctie	190

Hoofdstuk 2

Sancties in het privaatrecht	191

Afdeling 1. Problemen met de totstandkoming van de rechtshandeling	191
Afdeling 2. Problemen met uitvoering van subjectieve rechten	191
A. Dwanguitvoering	191
1. Ingebrekestelling	192
2. Uitvoerbare titel en overheidstussenkomst	192
3. Dwanguitvoering	193
a. Uitvoering in natura	193
b. Uitvoering bij equivalent	194
c. Enac en retentierecht	194
B. Ontbinding	195
1. Begrip en vereisten	195
2. Gevolgen van ontbinding	196
Afdeling 3. Niet-tegenwerpbaarheid	197

DEEL V	
TENIETGAAN EN OVERGANG VAN SUBJECTIEVE RECHTEN.	199
Hoofdstuk 1	
Tenietgaan van subjectieve rechten.	201
Afdeling 1. Begrip en opsomming	201
Afdeling 2. Wijzen waarop subjectieve rechten tenietgaan	202
A. Betaling	202
B. Schuldvernieuwing of novatie	203
C. Kwijtschelding van schuld	204
D. Schuldvergelijking of compensatie	205
E. Schuldvermenging	206
F. Vreemde oorzaak – Tenietgaan van de verschuldigde zaak	206
G. Rechtsverwerking, afstand en verval.	208
H. Overlijden	209
Hoofdstuk 2	
Overgang van subjectieve rechten	211
Afdeling 1. Algemeen	211
A. Begrip.	211
B. Gevolgen	211
Afdeling 2. Wijzen van overgang	212
A. Bij overlijden	212
B. Onder levenden.	213
Afdeling 3. Voorwerp van overgang.	214
A. Voor overgang vatbare subjectieve rechten	214
B. Voorwerp/omvang van overgang.	215

